

Sectorraad Kunsten en Erfgoed

Beleidsnota 2009-2014 Cultuur

Dit advies wordt bezorgd aan de Algemene Raad van de SARC, die een globaal advies coördineert.

ADVIES

Algemene opmerkingen

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed is verheugd dat er onder de noemer 'betrouwbaar en duurzaam' duidelijk naar continuïteit van het beleid gestreefd wordt. Hoewel dit enerzijds een stilstand betekent, is het toch ook een geruststelling: er volgt nu een fase van consolidering. Dit hebben we ook in ons memorandum zo gevraagd.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed is verheugd met de aandacht voor de cultureel-erfgoedsector. Deze staat vrij goed beschreven in de beleidsnota, zij het soms louter omschrijvend, zonder perspectieven of uitgewerkte doelstellingen. De sectorraad had graag dezelfde uitgebreide aandacht gezien voor de kunstensector en de kunstenaars.

De beleidsnota legt een sterk accent op de relatie tussen cultuur en economie. Voor sommige terreinen is het echter onmogelijk of onwenselijk om naar een alternatieve financiering te evolueren. De sectorraad wijst erop dat dit niet de algemene maatregel kan zijn. Dit staat in het memorandum onder punt 3 duidelijk verwoord. We zullen hier in de toekomst verder op in gaan.

De nota is gebaseerd op een begroting met besparingen. Toch worden er veel voorstellen gedaan waarvoor extra personeel en dus extra budget zal nodig zijn. Initiatieven zoals de uitbreiding van de 1% regel zouden voor extra inkomsten kunnen zorgen. Ook is het belangrijk de problematiek rond subsidies via decreten versus fondsen correct in te schatten: de middelen voor het beleid worden steeds kleiner en de bewegingsruimte voor een minister daarmee ook. Deze beleidsnota is echter gespeend van een visie daarop.

Professionele kunsten

De beleidsnota blijft heel vaag op een aantal kritieke punten, zoals de presentatieplekken of de uitkoopsommen. Er is een probleem van speelmogelijkheden, eerder dan van speelplekken. De sectorraad hoopt dat dit wordt opgepikt en duidelijker wordt uitgewerkt.

Een van de grootste uitdagingen voor de komende jaren is de hybridisering. De schotten die met het Kunstendecreet zouden verdwijnen, bestaan impliciet nog altijd. Een onderliggend kader zal in de komende periode moeten gevormd worden. Een algemeen debat met de sector dient zich aan.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed heeft hier op zijn vergaderingen al over gesproken en zal zich ook in de toekomst hier verder over buigen.

We moeten in verband hiermee ook kijken naar hoe men hier in het buitenland mee omgaat, en dan bedoelen we niet (enkel) Nederland.

Een andere prangende kwestie die in de beleidsnota nauwelijks aan bod komt, is de onzekerheid die blijft bestaan rond de opbouw van sociale rechten voor kunstenaars in alle sectoren. Naast instrumenten als het sociaal fonds podiumkunsten, dat geld verdeelt over alle kunstenaars-

werknemers die tewerkgesteld zijn bij de gesubsidieerde werkgevers in het paritair comité 304, of het sociaal noodfonds opgericht door de Vlaamse Auteursvereniging, is de opbouw van sociale rechten door kunstenaars ook een onderdeel van het 'kunstenaarsstatuut'. Auteurs komen veelal in een zelfstandig statuut terecht.

Maatregelen zoals het kunstenaarsstatuut hebben echter nog een lange looptijd nodig vooraleer de eerste kunstenaars de vruchten kunnen plukken van de opgebouwde rechten. Omdat (structurele) voorzieningen meer dan eens tekort schieten daar waar ze het meest nodig zijn, worden de eregelden, waarvoor er in 2008 een reglement werd opgesteld, een belangrijk instrument om de huidige noden bij mensen die door de aard van hun werk geen recht hebben op een 'klassiek pensioen' (kunstenaars, auteurs) te lenigen. Hoewel er kan gediscussieerd worden over de hoogte van de bedragen, kan het voor sommige kunstenaars en auteurs het verschil maken of ze zich boven of onder de armoedegrens bevinden.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed vraagt te onderzoeken of het eregeld decretaal verankerd kan worden, zodat het een structurele maatregel wordt en de gelden ieder jaar kunnen worden toegekend. Zoals het advies van de sectorraad van 15 september 2008 hierover ook al aangaf, moeten er dan wel enkele tegenwerpingen worden weggewerkt.

Voor de sectorraad zijn de eregelden niet zozeer een pensioen dat voor iedereen ter beschikking staat, als wel een ultieme erkenning waarbij kwaliteit van het geleverde werk uiteraard niet mag ontbreken maar in tegendeel richtinggevend moet zijn. De criteria en de modaliteiten moeten duidelijk omschreven worden, zodat dat de integriteit van het oordeel verhoogd. In afwachting van een structurele pensioensopbouw is het eregeld een adequaat middel om mensen enige waardigheid te garanderen.

Daarnaast dringt de sectorraad aan dat er blijvend werk wordt gemaakt van een rechtvaardige pensioenregeling voor alle soorten van kunstenaars, zoals ook al aangegeven in zijn memorandum. De sectorraad wil hier graag mee over nadenken in de komende jaren.

Cultureel erfgoed

Hoewel de bestaande situatie redelijk goed beschreven wordt, vallen er weinig perspectieven te bespeuren voor de toekomst.

De omgevingsanalyse moet soms genuanceerd worden, vb. men schrijft dat de ondersteuning van de Vlaamse Gemeenschap voor musea 'slechts 10 tot 15%' bedraagt van de totale werkingskost. Bijna overal is dit nog lager (rond 6%), maar enkele instellingen trekken het gemiddelde naar boven.

Het complementair beleid wordt in de nota ook voorgesteld als goed functionerend, maar is dat eigenlijk niet. De rol van provincies staat ter discussie, ook in verband met de besparingsmaatregelen die moeten genomen worden. Deze discussie moet terug worden opgenomen.

Het gebrek aan opleidingen waarop in het memorandum van de sectorraad werd gewezen, is opgenomen in de omgevingsanalyse maar komt nergens terug in de strategische of operationele doelstellingen. Moeten we hieruit concluderen dat men het probleem dus wel weet zitten, maar men geen aanzet tot oplossing doet?

Grote instellingen

De sectorraad herhaalt hier zijn vraag uit het memorandum: de overheid moet voorzien in een continuïteit van de subsidiëring, maar daar moet tegenover staan dat de beoordeling van deze instellingen op gelijkaardige wijze georganiseerd wordt als voor de andere spelers in het veld en dat deze op duidelijke en transparante wijze kan gebeuren.

Wat betreft de paragraaf over het Vlaams Audiovisueel Fonds in de omgevingsanalyse, vindt de sectorraad de bewering dat digitalisering dé grote uitdaging voor de sector is, onjuist. Het maken van audiovisuele werken is in de afgelopen jaren enorm gedemocratiseerd. Digitalisering is niet langer de grote uitdaging, wel het omspringen met vrij digitaal verkeer van digitale bestanden.

Transversale thema's / strategische doelstellingen

Duurzaam beleid

Zowel in de omgevingsanalyse als bij de strategische doelstelling met deze titel wordt er gewezen op het feit dat de beweging naar een kennisgebaseerd beleid nog maar pas werd ingezet en dat er nog te veel een ad hoc beleid gevoerd wordt. De Sectorraad Kunsten en Erfgoed wees er in zijn memorandum ook al op dat de overheid samen met steunpunten, expertisecentra en representatieve belangenverenigingen publieks- en waarderingscijfers op een structurele manier verwerkt en ter beschikking zou moeten stellen. De sectorraad verwees in dat verband naar het initiatief KWARTS.BE.

De sectorraad wijst er op dat de kritiek op een ad hoc beleid, zoals dat nu in enkele deelsectoren inderdaad jammer genoeg wordt gevoerd, niet mag veralgemeend worden naar de hele culturele sector. De verwoording in o.a. de omgevingsanalyse zouden in die zin best genuanceerd worden.

Wat de kern van deze eerste strategische doelstelling betreft, vindt de sectorraad het een gevaarlijke tendens om het enkel nog over cijfers te hebben. Hij verzet zich dan ook tegen 'enkel (kijk)cijfers' (zie ook ons memorandum), maar verwacht dat ze met zorg omkaderd worden en dat ze juist geïnterpreteerd (kunnen) worden. De sectorraad is niet tegen 'meten', maar vindt 'wegen' een juistere omschrijving: er moet een correcte manier van meten en van interpreteren worden gezocht in overleg met de sector.

Participatie en diversiteit

Cultuur is bij uitstek de plek om over diversiteit en participatie na te denken. Volgens de regelgevingagenda zal er over het participatiedecreet gesproken worden. Bij de omgevingsanalyse gaat men hier nogal cultuurrelativistisch mee om (cf. voorlaatste zin), terwijl het beter omgekeerd kan worden: de aandacht voor diversiteit is een breed verhaal in alle domeinen van de samenleving, maar cultuur speelt daarbij een specifieke en belangrijke rol.

Vanuit de SARC willen we hier zeker mee over nadenken.

De vertaling van de vorige cultuurminister van participatie in quota was geen succes. Quota kunnen misschien richtinggevend, maar nooit bepalend zijn. Daarom verheugt het de sectorraad dat er bij de tweede strategische doelstelling over zelfevaluatie wordt gesproken. Opgelegde quota blijven een groot probleem: ook personen van diverse etnisch-culturele afkomst moeten omwille van kwaliteit en interesse gevraagd worden, anders zullen ook zij uiteindelijk afhaken.

De sectorraad waarschuwt er ook voor om niet in een eenzijdige 'evenementen' richting te evolueren om toch maar hogere participatiecijfers te kunnen voorleggen.

E-cultuur en digitalisering

De auteursrechtensector (cf. muziek, AV, letteren) wordt in de omgevingsanalyse kort betrokken, maar bij de doelstellingen komt het niet meer terug. Hoewel auteursrechten federale materie is, is het toch belangrijk om vanuit Vlaanderen een signaal te geven.

De problematiek van piraterij is levensbedreigend voor de sector, zeker in een kleine markt zoals Vlaanderen. Toch is er zeer weinig aandacht voor op politiek niveau. Het ontsluiten van materiaal (vb. AV materiaal of e-books aanbieden via bibliotheken) mag niet verstrend werken voor de markt waarin ze bewegen (vb. videotheken, uitgeverijen). Ook moeten (ook beginnende) kunstenaars hun werk zelf in handen kunnen houden.

Auteursrecht en leenrecht zijn echter moeilijke dossiers die vast zitten op verschillende bestuursniveaus en bij verschillende ministeries. Wanneer zal er een gemeenschappelijk standpunt bereikt kunnen worden? Wie neemt het initiatief en trekt aan de kar?

Het stimuleren van digitale distributie kan ook nooit doel op zich zijn, maar moet zijn ingebed in de werking van een sector. Het beleid heeft daarin een sensibiliserende functie en voorbeeldfunctie.

O.a. op het gebied van digitaal of ICT-management en -competentie loopt de culturele sector nu eerder achter op sommige andere sectoren. Digitaliseren moet echter niet als einddoel maar wel als middel worden gezien.

Voor de musea en andere erfgoedbeherende sectoren zijn wel een soort eindtermen afgesproken (digitale registratie vooral), maar er wordt te weinig gedaan om dat achtergrondwerk naar de voorgrond te brengen. En precies daar zit de grootste lacune in de digitale competenties: de sector is nauwelijks of niet thuis in de mogelijkheden om informatie aan het publiek kenbaar te maken op een manier die een breed publiek aanspreekt.

Precies daar liggen ons inziens ook enkele kansen voor participatie.

Competentieverwerving en –waardering

Het verschil tussen kunsteducatie en cultuureducatie is onduidelijk. Ook in de sector zelf moet dit transparanter en duidelijker onderscheiden worden.

Als je het over de lerende Vlaming hebt, moet je ook over onderwijs en de dialoog ermee spreken. Het convenant tussen cultuur en onderwijs is al te lang dode letter gebleven. De sectorraad vraagt dat de dialoog eindelijk uitmondt in concrete acties..

Cultuur, management en een culturele economie

Deze vijfde strategische doelstelling is eerder een loutere opsomming, dan een echt stimuleringsbeleid.

De sectorraad staat nog steeds achter het principe van CultuurInvest, maar stelt wel vragen bij de werking ervan. Het systeem beantwoordt niet aan verwachtingen. Ook hier gaan we in komende jaren verder op in.

Dat de middelen van CultuurInvest nog altijd niet open staan voor culturele instellingen, is onbegrijpelijk. Culturele instellingen met een economisch project met aantoonbare return, kunnen omwille van de statuten van CultuurInvest vaak geen project opstarten. Anderzijds is er ook veel oneigenlijk gebruik van het Kunstendecreet: een aantal organisaties die bij CultuurInvest zouden moeten aankloppen, worden toch opgevist door het Kunstendecreet. Zo ontstaat het gevoel dat, als iets commercieel interessant is, men de ideeën wel haalt uit de cultuursector, maar dat de return niet terug komt bij cultuur.

Verder zijn er te weinig stimuleringspunten voor managementconsultancy voor culturele instellingen.

Internationaal cultuurbeleid

Het internationale beleid beperkt zich momenteel tot enkele prestigeprojecten en is een goed voorbeeld van een ad hoc beleid dat duurzaam zou moeten worden gemaakt.

De sectorraad identificeert twee pijlers: (1) stimuleren van internationale samenwerking en (2) stimuleren van het uitdragen van Vlaamse producties/werken in het buitenland. Dat verschil wordt in deze tekst niet gemaakt. Samenwerking met FIT, toerisme etc. dringt zich op.

De sectorraad zal hieraan in zijn verdere werkzaamheden ook aandacht aan besteden, vb. hoe kunnen curatoren of kunstcritici internationaal functioneren?

In de inleiding (p. 6) stoort de sectorraad zich aan de term ‘culturele onzuiverheid’.

Eco-cultuur

Ook deze laatste strategische doelstelling is opsommend en vragend, zonder doelstellingen te bevatten. Wel vindt de sectorraad het positief dat er aandacht is voor deze materie, en dat het debat hier geïntroduceerd wordt.

Infrastructuurbeleid

Het idee is goed, maar is er wel geld? De overheid mist kansen om bepaalde infrastructuur te verwerven en er zo achteraf return uit te halen. Nu is er veel infrastructuur in privébezit.

Belangrijke aandachtspunten voor de toekomst zijn onderhoud en veiligheidssystemen.

In het Kunstendecreet zou kunnen bepaald worden dat een deel van de subsidie bedoeld is voor onderhoud van de infrastructuur. Wat veiligheid betreft: dit wordt tegenwoordig als zeer belangrijk ervaren, maar het gevaar bestaat dat de middelen van FOCI enkel nog daaraan besteed zullen worden. De bedragen moeten daarom stijgen.

Relatie met andere bestuursniveaus

Het gaat niet alleen andere bestuursniveaus: er zijn ook banden met andere bevoegdheden, vb. de relatie met het onroerende erfgoed (gewestniveau). Dit komt weinig aan bod maar is een blijvend aandachtspunt.

De sectorraad wijst er op dat het in de voorlaatste zin van deze paragraaf in de omgevingsanalyse moet gaan om *federale culturele en wetenschappelijke instellingen*.

Johan Thielemans, voorzitter Sectorraad Kunsten en Erfgoed

Chantal De Smet, ondervoorzitter

Hanne Schuermans, secretaris